

Lucrare în cuvânt și rolul sugestiei estetice la Grigore Vieru

Florentina Narcisa Boldeanu

Abstract: *Grigore Vieru's poetic language was many times said to be exceeded or unintegrated in the contemporary culture. We believe, though, that those who use to make these kind of statements (young critics who practice a shocking language like M. Chivu or M. Mihăeș) do not have a high exegetical culture. On the contrary, the simple language of Vieru's poetry is full of suggestions and understandable for every reader. The poet speaks to all those who are in quest of the authentic in an old and ancestral speech.*

Keywords: *Grigore Vieru, poetic discourse, folklore, ethnolycism*

Grigore Vieru este adeptul poeziei de factură folclorico-modernă, motiv pentru care valorifică din plin toate figurile limbajului poetic, de la tropi la figuri de stil și figuri retorice. În acest sens, încă de la debut, criticii au descoperit o serie întreagă de atribute cu privire la universul liric vierean. Poetul se dovedește a fi nu doar un *mesager* al înțelepciunii folclorice, ci și un explorator al noilor orizonturi lirice. În încercarea de a evidenția natura sa lirică, poetul *se aventurează* atât în tainele trecutului de unde împrumută estetica muzicală a poeziei clasice, tâlcuirea și repetiția poeziei folclorice (de unde putem vorbi de un etnolirism vierean), dar și în tainele și nebănuitele căi ale modernității târzii, prin tehnica numită intertextualism. De exemplu, descoperirea criticului Mihail Dolgan privind tehnica dialogală a liricii viereane este relevantă.

Plierea discursului poetic între trecut și prezent, între aceste două tipuri de texte, constituie o coordonată fundamentală a liricii viereane, fapt ce ne permite să afirmăm că autorul „scrie” printre postmoderni, fără a pretinde că este un postmodernist. Bineînțeles, G. Vieru nu poate fi considerat un postmodernist în înțelesul deplin al cuvântului, deoarece el nu practică teoria deconstructivistă-nihilistă a curentului ci, dimpotrivă, îndeamnă la o recuperare a armoniilor muzicale. De altfel, criticul Eugen Simion, căutând locul lui Vieru în poezia contemporană, ajunge la concluzia: „Despre Grigore Vieru am putea spune că este ultimul poet cu satul în glas. Un poet mesianic, un poet al tribului său, obsedat de trei mituri: Limba română, Mama și

Unitatea neamului său. Un poet elegiac, dar în ciuda fragilității înfățișării sale și a vocii sale, moale și stinsă, menită parcă să șoptească o rugăciune, nu să pronunțe propoziții aspre ca vechii profeți, un poet dârz, un cuget tare, un spirit incoruptibil. Mulți i-au înțeles stilul și mesajul, alții i-au reproșat mereu faptul că nu este un poet postmodern. Judecată rea. Vieru nu putea fi postmodern, pentru că, spune chiar el, s-a născut și a crescut într-o istorie imposibilă” [1].

Poezia lui Grigore Vieru apare ca o scriere a iubirii, a originilor, a casei, a întoarcerii către sine și, deopotrivă, către semenii. În poezia autorului sunt inserate șoapte, acorduri fine care scot în evidență vocea lăuntrică și arhitectura baladescă. În ideea aceasta descoperim și poemul *Cântec de leagăn pentru mama: Dormi-adormi, măicuță dragă,/ Dorm nepoții tăi de fragă,/ Dorm și blidele spălate,/ Dorm și rufele curate./ Dorm trudite-a scării trepte / Lângă cuibul meu de pietre,/ Doarme-n tihnă greierușu-n / Clopoțelul de la ușă,/ Doarme casa ta bătrână,/ Doarme via sub țărână,/ Dormi! Prin vis – pe val de mare / Să te vezi copilă mare* [2].

Am putea, fără a greși, să afirmăm că autorul mizează pe *figura de sunet*. Această figură estetică scoate în evidență preocuparea constantă a lui Vieru față de sistemul fonetic al limbii în care scrie, în care vorbește, în care se roagă. De altfel, în intervențiile publice și academice, el a luat mereu poziția unui filolog împătimit. Din aceste ipostaze poetul a argumentat lupta pentru limba maternă, limba română, pe care o consideră cea mai pură între limbile poetice. Descoperindu-i printre *crăpăturile băncilor universitare* pe cei mai titrați poeți români, Grigore Vieru relatează: „A însemnat redescoperirea neobișnuitei forțe a Limbii Române de a crea niște poeme pe care nu orice limbă le poate zămisi. Nu sunt suficiente harul, instruirea poetică a creatorului și cunoașterea profundă a mării poezii universale, mai trebuie să ai la îndemână limba care să încapă întreaga simțire și întregul cuget al creatorului de frumuseți poetice” [3].

Expresivitatea fonetică a limbajului poetic vierean reprezintă un fenomen complex, în sensul că „niciun sunet al limbajului poetic luat în sine nu are vreun sens autonom. Atribuirea sensului la sunet în poezie nu rezultă din natura lui specifică. Sensul este presupus prin deducție” [4].

O altă funcție ce completează tabloul estetic al limbajului poetic o reprezintă preocuparea poetului față de rimă și ritm. Prin folosirea acestei tehnici estetice autorul atrage atenția asupra sunetului. Căutarea și așezarea cuvintelor în așa fel încât să trezească simțurile lectorului (sau ascultătorului) ne aduc în prim-plan argumentul că

structura psihologico-artistică a lui Vieru este una orfică. În acest sens, despre poetul care poartă inima mamei sale, criticul Theodor Codreanu opinează: „Harfa Orfeului vierean are o coardă dăruită de mamă. O singură coardă, cum i-a rămas, la un moment dat, vioara lui Paganini, după ce au plesnit toate celelalte. Iar celelalte corzi ale harpei lui Vieru sunt șerpi șuierând. Ei sunt *țuruiacul* (țârâiacul) zuruind al românului supărat pe ceilalți români într-o biserică românească de la granița franco-germană. Pe această coardă, Vieru scoate cântecul cel mai pur. Altfel spus, el e nevoit să facă poezie și muzică cu *foarte puțin*, dar culmea, năzuind la *mult*, la *preaplin*. Vom înțelege *sărăcia* extremă a mijloacelor sale poetice” [5].

Analizând funcțiile poetice la Grigore Vieru, Paul Gorban, în cea mai proaspătă monografie despre poet tipărită în România, *Mișcarea în infinit a lui Grigore Vieru*, spune că „odată ajuns pe tărâmul liricii viereane, te întâlnești cu un adevărat tratat despre poezie, credință și viață. În ciuda simplității aparente, care pare că guvernează atât forma limbajului poetic, cât și pe cea a plasticității, se întâmplă ca poezia lui Vieru să prindă inima cititorului din primele cuvinte. Poetul stăpânește o geometrie a compoziției și știe unde să pună cuvântul care să declanșeze în cititor interesul pentru *devenire întru ființă*. Magia liricii viereane este o formă de catharsis a sufletului. Poezia lui curăță inima omului de încărcătura negativă a cotidianului (urbanizat), strălucește ca un cer de stele, înflorind astfel ca un lotus în ochii cititorului. Poezia lui se arată ca o victorie a ființei asupra neantului, exprimă cea mai înaltă treaptă a libertății, locuirea în Dumnezeu, pătrunde în realitatea umană ca o religie încărcată de substanță” [6].

În *Limba Română*, Grigore Vieru răzbate ca și când ar răzbate în marele Univers. În acest sens relevante sunt și gândurile despre atitudinea ritualică a autorului în fața limbii, semnate de prozatorul Vlad Zbârnciog: „Poetul a știut a îmblânzi cuvintele și a le semăna întru luminarea și înălțarea neamului, chiar dacă uneori semenii nu l-au înțeles, chiar dacă, din ignoranță, ba și din rea voință, l-au împoșcat de multe ori cu vorbe grele, dureroase, rănindu-l. Domnia sa, însă, a mers înainte, lăsând la o parte obidele și continuând să-și aștearnă cântecele de iubire pentru om, pentru *blândețea pământului*, pentru firul de iarbă, pentru spicul de grâu, pentru nepieritorul nostru Dor, pentru *neliniștile mamei*, pentru *muzica* netrecătoare ce alină, înalță și oblojește sufletul de copil” [7].

Grigore Vieru, întors în propria-i copilărie, adică înspre joc, te cheamă să descoperi o lume și un limbaj crezut pierdut, anume: poezia

de tip clasic, cu rimă îmbrățișată, cu repetiții și inversiuni, cu interogații poetice și semne de punctuație. Tot ce *trece* în timpul scriitorului român din Basarabia poartă sunetul sacru al clopotului, al dorului, al îmbrățișărilor.

Armonia cuvintelor, acordurile și sunetele versurilor vierene scot în fața elementelor centrale ale cosmosului partea plină a eului, a ființei care se desăvârșește: *Trece Soare, trece Lună.../ Și de chipul tău mereu / ca un pom de roșii mere / Sunt rodit lăuntric eu.// Trece Lună, trece Soare.../ Și de numele-ți, mereu,/ ca un clopote de clinchet / Sunt prea plin lăuntric eu.// E arșiță? E furtună?/ Măr se coace, clopot sună! (Trece Lună, trece Soare)* [8].

Poezia lui Vieru curge curată și sinceră asemenea unei lacrimi. În această curgere natura vegetală își arată melancolia, visarea și dorul. Întâlnim constantă preocuparea autorului de a dialoga cu natura. Acest dialog urmărește *vindecarea* durerilor acelora cărora li s-a confiscat dreptul de a glăsuși în limba pământului natal. De altfel, însuși autorul seamănă în arta liricii de azi cuvinte *pentru dor și vindecare*. Aceste cuvinte iau înfățișarea codrilor, cântecul păsărilor, clipa de rouă, culoarea grâului și pașii străbunilor. Poemul dialogal, de factură folclorică, *Roua dorului* reverberează în imaginarul cititorului ca un sunet de fluier: *Ce-i mai sfânt sub steaua milei?/ Roza! Roza nouă-n care / O pasăre în zorii zilei / Ouă rouă și dispăre.// Ce-i mai mândru decât toate?/ Codrul! Codrul vechi, cel care / Nu dă printre munți din coate / Ca să pară el mai mare.// Ce-i mai bun, mai dulce-n lume?/ Grâul! Grâul galben, care / Calcă pe strămoși în hume / Și ei strigă: „Nu ne doare!”// Ce e fără, fără seamăn?/ Graiul! Graiul mamei, care / Îl adun și iar îl seamăn / Pentru dor și vindecare* [9].

Poetul este un adevărat cercetător și practician al muzicii și folclorului. Există un permanent exercițiu de creație muzicală în lirica lui Vieru. El se dovedește a fi un expert al *repetițiilor*, al *refrenelor*, „al laitmotivului, al sugestiilor sonore de tot felul, de la aliterația obișnuită până la alterația-joc din folclorul copiilor sau aliterația simbolică” [10]. Jocul muzical sugerează un echilibru spiritual, un ideal ritualic, linia peste suprafața căreia elementele primare ca apa, grâul, copiii etc. se contopesc cu cele primordiale. Bunăoară, în poemul *Paparudă-rudă* întâlnim o ambianță de paradis arhetipal, în care cel care crede în *jocul* copilăresc *se dezleagă de spaimă*: *Paparudă-rudă,/ Vino de ne udă,/ Vino de ne plouă / Cu ploaie nouă;/ Să-nflorească grâul / Și la fete brâul,/ Să-nflorească măslinei / Și la fete sâni,/ Să râdă copiii / Și ochii câmpiei,/ Să mai odihnească / Lumea plugărească!!*

Paparudă-rudă,/ Vino de ne udă / Cu ploiță bună,/ Acasă ne-adună,/
Vino fără piatră,/ Că am prunci în vatră / Și oaspeți la masă,/ Vino
luminoasă!/ Spală mucegaiul,/ Să zâmbească paiul,/ Spală și rugina,/
Să rădă lumina!/ Curată și nouă,/ Nouă și curată / Și nemăritată!/ Te
cunună sfântă / Cu verde pământu,/ Cu pământu nostru,/ Fi`ndcă el
ni-i rostu,/ Fi`ndcă el ni-i miere / Și el mângâierea,/ Căci el ni-i
iubirea / Și el nemurirea! [11]. De altfel într-un moment de confesiune poetul își definește pasiunea față de muzica populară și române, pe care le consideră a fi capabile să cutremure sufletul și cugetul oricărui trăitor: „Îmi place mult muzica noastră populară pe care, ca strălucire melodică, trăire și diversitate, o consider fără egal pe pământ. În aceeași măsură însă mă răvășește până la lacrimi muzica clasică universală. Doream și doresc mult ca această dumnezeiască plăsmuire să ajungă și la copiii noștri, mai exact, s-o cânte ei înșiși” [12].

S-a spus de foarte multe ori că limbajul poetic al lui G. Vieru este depășit ori neintegrabil în cultura contemporană. Însă, credem că aceia care fac astfel de afirmații (aici ne referim la unii tineri critici, practicanți ai limbajului de șoc și argumente de întâmpinare – Marius Chivu, Mircea Mihăeș) nu au ei înșiși asumată o cultură exegetică de înaltă calitate. Dimpotrivă, limbajul simplu din poezia viereană este încărcat de sugestii și a făcut ca fiecare vers să fie înțeles de orice tip de cititor. Poetul se adresează tuturor și mai ales acelor care sunt în căutare de autentic, de grai vechi, strămoșesc.

Grigore Vieru, de foarte multe ori, este comparat sau chiar numit – un șablon în critica română – *un Goga al Basarabiei*, deoarece este cunoscut faptul că și poetul Ardealului, Octavian Goga se angajase ca prin arta cuvântului să apere cultura, limba și obiceiurile strămoșești, transmise din generație în generație. Iată, în acest sens, criticul Gheorghe Grigurcu ține să remarce: „Grigore Vieru poate fi văzut ca un fel de Octavian Goga al Basarabiei. Ca și poetul Ardealului, împrăștie vâlvătaia unui crez național programatic, care impune printr-o justificare intrinsecă, înfățișând o angajare, e drept extraestetică, însă nu de natură a submina arta cuvântului, ci a o corobora prin valențele sale afective. Ne putem aminti de considerațiile prin care Titu Maiorescu îl saluta, fără a se situa în contradicție cu sine însuși, pe tânărul Goga, îmbrățișându-i patriotismul (...). Există opinia că poezia lui Vieru ar fi *depășită, demodată*. Din punctul de vedere al inserției în istorie, evident că nu e. Separarea Basarabiei de patria-mamă rămâne o rană deschisă a sensibilității noastre etnice. Din punctul de vedere al discursului literar, credem că răspunsul e așijderea negativ, căci, ținând seama și de

dezvoltarea în condiții ingrate a culturii dintre Prut și Nistru, poetul are un timbru personal, adesea acut, în registrul tradiționalist pe care l-a adoptat oarecum obligatoriu” [13]. Noi considerăm că *neoromanticului* Grigore Vieru patria și implicit limba acesteia oferă nenumărate ocazii de adâncire în simboluri. Aceste simboluri sunt aduse în lumină de *izvoarele* întinse *pe sub pământ*, prin arhivele istoriei. În folclor poetul găsește o gamă variată și inepuizabilă de teme poetice. Folclorul, limba mamei și pământul firului de iarbă cîstit ca un soldat, oferă scriitorului informații valoroase despre supraviețuirea neamului, despre cântecele acestora, despre jocul copiilor și al mireselor, despre relația dintre om și natura vegetală (sau cosmică). Poetica folclorică a lui Grigore Vieru tinde spre formarea unor noi generații concentrate pe substanță, pe aforism, în care se fixează o anumită ingeniozitate locul dorului și al graiului. S-a spus, în cele din urmă, că în poezia lui Vieru este un loc nesfârșit al dorului, o galaxie a umanismului în care cuvântul arde, focalizează sufletul.

Note

- [1] Eugen Simion, *Grigore Vieru*, în „Literatura și arta”, nr. 5 / 2009, Chișinău.
- [2] Grigore Vieru, *Rădăcina de foc*, Editura Univers, București, 1988, p. 87.
- [3] Grigore Vieru, *Limba în care crezi trebuie să fie atotcuprinzătoare mișcării sufletului și cugetului*, dialog cu Alexandru Bantoș, în „Limba Română”, nr. 1-3, 2005, Chișinău, pp. 17-25.
- [4] B. Tomașevski, *Teoria literaturii. Poetica*, trad. de Leonida Teodorescu, Editura Univers, București, 1973, p. 396.
- [5] Theodor Codreanu, *Duminica mare a lui Grigore Vieru*, Princeps Edit, Iași, 2010, pp. 275-276.
- [6] Paul Gorban, *Mișcarea în infinit a lui Grigore Vieru*, Princeps Edit, Iași, 2011, pp. 6-7.
- [7] Vlad Zbârțog, *Meridiane ale verbului matern*, Princeps Edit, Iași, 2009, p. 50.
- [8] Grigore Vieru, *Rădăcina de foc*, ed.cit., p. 300.
- [9] Ibidem, p. 318.
- [10] Theodor Codreanu, *op. cit.*, p. 280.
- [11] Grigore Vieru, *Rădăcina de foc*, ed. cit., pp. 296-297.
- [12] Grigore Vieru, *Limba în care crezi trebuie să fie atotcuprinzătoare mișcării sufletului și cugetului*, dialog cu Alexandru Bantoș, în „Limba Română”, nr. 1-3, 2005, Chișinău, pp. 17-25.
- [13] Gheorghe Grigurcu, *Poezia de patrie*, în Grigore Vieru, *Taina care mă apără*, Princeps Edit, Iași, 2008, pp. 555-556.

Bibliografie

- Codreanu, Theodor, *Duminica mare a lui Grigore Vieru*, Princeps Edit, Iași, 2010.
- Gorban, Paul, *Mișcarea în infinit a lui Grigore Vieru*, Princeps Edit, Iași, 2011.
- Grigurcu, Gheorghe, *Poezia de patrie*, în Grigore Vieru, *Taina care mă apără*, Princeps Edit, Iași, 2008.
- Simion, Eugen, *Grigore Vieru*, în „Literatura și arta”, nr. 5/2009, Chișinău.
- Tomașevski, B., *Teoria literaturii. Poetica*, trad. de Leonida Teodorescu, Editura Univers, București, 1973.
- Vieru, Grigore, *Limba în care crezi trebuie să fie atotcuprinzătoare mișcării sufletului și cugetului*, dialog cu Alexandru Bantoș, în „Limba Română”, nr. 1-3, 2005, Chișinău.
- Vieru, Grigore, *Rădăcina de foc*, Editura Univers, București, 1988.
- Zbârnciog, Vlad, *Meridiane ale verbului matern*, Princeps Edit, Iași, 2009.